

Վ. Ա. Ր. Գ. Ա. Ն. Ի Ս. Ի. Ր. Տ. Ը

(Ն Ա Խ Ե Ր Գ Ա Ն Ք)

1

Հայելիէն անցեալներու
Կախարդական,
Ինձ կ'երեւի անա նորէն
Ս. խառն մեր հին,
Բոյն մը ինչպէս արծիւներու
Կախուած կարծես հազարալար
Ջրիլծներէն մեր լեռներուն:

Դաւեթ զմրուիս, սար ու անտառ
Հագած ոսկի ու մարգարիս,
Հովերուն հետ կոհակ կոհակ
Կ'անջրպետին,
Հորիզոնէ մինչ հորիզոն:

Ու սակաւին,
Սնդունդներու վրայ մըքին,
Ու գետերու կախարդ ափին,
Գիւղեր հազար, աւաններ շէն,
Կենդանութեան ու բարիքի
Փերակներ ծիր մեր աշխարհին:

Կայլակներով մարմարաւար,
Բխումն անուշ մատուցներուն
Եւ վանքերուն,
Գազաքներուն մեր սարերուն,
Սղանիներ կարծես իջած
Երկինքներէն:

Ու երգն անուշ
 Շրթներէն կաթ անդէորդին,
 Անձրեւ մ'ինչպէս փայլակնակերպ,
 Սէրն իր պատմող
 Անցնող հովին ու հաւերուն:

Երգն արգաւանդ մշակներուն,
 Որոնք դարեր ավուլ արդար
 Անձակեցին
 Սերմը հացին, սերմը կեանքին,
 Ընդերքն ի վար անպատասանին
 Մեր սուրբ հողին:

Ու սակաւին,
 Մեր այրուծին,
 Ծնունդն աղուոր մեր աշխարհին,
 Նիզակախոյս, կրակ քեռով,
 Փոքորկելու ինչպէս մղել,
 Հողն մեր կոխող
 Հրոսակները քեանմի:

Ու մեր երկրի ամուր կուրծքին,
 Անդունդէն կախ,
 Ամբողջ արիւն, ամբողջ սարսուռ,
 Տարօնն անհառ,
 Հնձան լոյսի ու բարիքի,
 Որուն իբրեւ սրնար ամուր,
 Կը խոյանան դէպի երկինք
 Լեռներ Սասնայ,
 Բազմահանգոյց ու փռածալ,
 Զերք ապարօք իշխանական,
 Շանքերու դէմ բռնած վահան:

Տարօնն անհառ,
 Անհուն կարօս ու կարմիր ձայն,
 Բացուած պայծառ,
 Էջ մը ինչպէս մագաղաքի
 Արիւնագիր մեր պատմութեան:

Տարօնն անհառ,
 Երկիրն անմեռ
 Բաջամարտիկ իմ պապերուն,
 Կարմիր շարանն որոնց կախարդ

Կ'անցնի աչքէս,
 Ու կը սուզուի լեռան ետին
 Ժամանակին:

Եւ հանդէսին մէջն այս անհուն,
 Ալիքն ինչպէս արեւին դէմ
 Կը բոցէ ջահն իր շափուղայ,
 Աշխարհ կուգար
 Պայազասը Մամիկոնեան,
 Թոռը դալար հայրապետին
 Ասուածարեալ,
 Որ իր կեանքի վերջալոյսին,
 Մագաղաքին վրայ կապոյս
 Երկինքներու,
 Պիտի տեսնէր քիթեռ մ'ինչպէս
 Արիւնաքեւ,
 Մանկիկն այն հուր
 Կարմիր ասպետն մեր դարերուն:

Երկիրն Հայոց,
 Կղզի անհուն,
 Լոյսի ծովուն վրայ առկախ,
 Որդիներն իր արեւաբեր
 Արգոնաւոր:

Երկիրն Հայոց
 Կայք ամրակուռ
 Հերոսներուն մեր դարաւոր,
 Աղեղն որոնց անեղարձակ
 Ընդդէմ մութին ու բռնութեան
 Լոկ բացուեցաւ:

Երկիրն Հայոց
 Հնձան անարատ,
 Ուր այգիներու ծորումին փոխան,
 Արիւնն հոսեցաւ
 Ուղիներով առատ
 Զոհերու անպարս,
 Ու դեռ կը լսուին,
 Ոռնումներ վայրի
 Գայլերու հազար:

ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Լուսաբաց էր զարնանամուս,
 Հովերն անուռ միջոցին մէջ
 Կը բափէին խունկ ու համբոյր.
 Ու դաւեւումն՝
 Հովիւներուն ծոցը կակուղ,
 Արեւն աղջիկ վար կը տեղար
 Ափ ափ սուսակ ու կարկենան,
 Եւ խայսանքով կը բացուէին
 Աչքն ու ախոյճ,
 Խոտին, ծաղիկն ու ջուրերուն:
 Հօտն ու նախիր գիւղականներէն
 Դէպի դաւեւ կը բացուէին,
 Արտոյսն աշխոյժ երկնքին մէջ
 Օղակ օղակ կը գայլալէր:

Ողականի ամբոցն հուժկու,
 Զրանն հագած դիւցազն ինչպէս
 Լեռան լանջին կը բերդանար:
 Արագիւներն աւսարակի բարձունքներ-
 Կը դիտէին ժայթքն արեւին, [րէն
 Մինչ հեծեալներն նիզակախոխս
 Կը վազէին նուանելու
 Աւազանն հեռու մեր հեղեալին:

Հոգեւոր էր,
 Քաղցր աւետիս մը օդին մէջ,
 Շուրթերէ շուրթ հուլէ հովիւս
 Կը կոծկոծէր,
 Եւ մունետիկ մը բարձրաձայն,
 Գիւղերէ գիւղ,
 Կը հոչակէր ծնունդն աղուոր
 Պայազասին Մամիկոնեան:

Հոգեւոր էր,
 Դղեակն ամբողջ արտապասար
 Կը քրքուր,
 Մարմին առնող այս երազէն:

Մրինգներու, բմբուկներու
 Ալիքին մէջ, ալիքին հետ,
 Կը փոթորկէր պարն անաւար
 Պարմաններուն մեր պայազաս,
 Տրոփն ինչպէս մեր աւազանի
 Կանաչ արփն,

Պոյսքն ինչպէս մեր ջուրերուն
 Խօլ ու փարթամ:

Զոյգ մ'ասպետներ
 Նայումաճին սակ բազմականին,
 Մերկ սուրերով կը պարէին
 Լուսնի լոյսով,
 Պարն անխարդախ ասպետներուն
 Մեր ֆաջարի:

Սիւնին կոթնած,
 Դուսան մը ծեր,
 ձերմակազգես, գլխուն պսակ,
 Կ'երգեր ֆաջերն մեր հայկազուն,
 Նժոյզն իրենց կրակաքել,
 Սուրն ու աւետէն
 Անպարտելի:

Քոտն կոյսեր կը բաւելին
 Նոտն գինին,
 Դոյնովն արեան եղնիկներու,
 Ու կ'երգէին երգն աղամանդ,
 Վաղուան յոյսի
 Կամարին սակ:

Հոգեւոր էր,
 Եւ մայրերու նայումաճին մէջ
 Կ'ապրէր նորէն տեսիլն աղուոր
 Հայրենի տան,
 Թեւով քեքել
 Հասակներուն մահակործան,
 Որ ցաւերուն կուտայ հրաժեշտ
 Երազներուն մէջէն վաղուան:

*

Ամիսներ վերջ, Սահականոյց,
 Դուստր անմահն հայրապետին
 Աստուածաբալ,
 Մանուկն առած
 Ուխտի գնաց,
 Անեղ սուրբին Մամիկոնեան:

Միջոցին մէջ կը քեւածէր
 Բազէ մ'հսկայ,
 Հանդիպակաց լեռնաւարէն
 Կը հնչէին փողեր հազար:

Մասնունին մէջ, իջած ծունկի,
Սահականոյց,
Կինն աննման
Մեծ ասպետին Մամիկոնեան,
Անձրեւին տակ կանթեղներուն
Մեղրածորան,
Կը պաղատէր անեղ սուրբին,
Խնդրելու այն ինչ որ մայրեր
Գիտեն զգալ
Զաւկըներուն իրենց համար:

Ու տեսիլք էր
— Ուխտաւայրին մէջ այգուող —
Ասպետ մ'աղուոր,
Հագած համակ զէն ու զրան,
Աչքերով մութ ու դալկադէմ,
Չեռփին բըռնած վարդը կարմիր
Ասպետներու եղբրական:

Մանուկն անուշ գիրկին մէջ մօր
Կը բընանար:
Դող էր համակ կինն այդ չփնաղ
Տերեւն ինչպէս
Բոցին դիմաց:

— Ոգին եմ անմեռ
Ես այս լեռներուն,
Վրէժն անանուն՝
Շիրիմներուն մեծ,
Սնունց՝ որ մեռնիլ
Երբեք չգիտցան,
Եւ ունիմ ուժը հողին դարաւոր:
Տխուր է հոգիս,
Հակասագրին չափ մեր այս աշխար-
հին,
Հայրենի լեռանց
Հիմներուն ուժով:

Զունիմ գերեզման,
Ու մահուան շորան
Համբան է կախարդ
Առաջնորդող զիս
Մեծ յաւերժութեան:
Քեզի կը ձօնեմ

Վարդն այս կարմրեանց,
Դուն մանկիկ փխրուն,
Զիւներուն հանգոյն
Մեր սէզ լեռներուն:

Շատ են նամբաներ
Կեանքին ու մահուան,
Բայց փառքի ուղին,
Երկինքներուն մէջ
Ու երկրի վրայ,
Կը մնայ ձօղուած արիւնովն անոնց
Որոնք այս կեանքի
Մահներուն դիմաց
Մեռնիլ չգիտցան,
Ու նետեց ձեռքի վարդը կարմրաբոց
Քնացող մանկան:

Մեկնած էր ասպետն այն եղբրական,
Բայց մասնուն ամբողջ,
Շարժումէն անհուն
Երկրի խորերէն
Ուժգին կը դողար:

Կը ժպտէր մանուկն
Արեւին բացուող
Դարնան ծիլին պէս,
Նայուածքը սեւեռ
Հեռաւոր լեռանց
Մըշուկներուն խոր:

Այսպէս կը ծընին
Խոստումներն անհուն
Բոլոր դարերուն,
Կը խորհէր մայրն այն,
Չեռփերուն բըռնած
Սլաֆն անանուն
Փառքին ու մահուան:

Ամպերուն մէջէն
Հեռաւոր լեռանց,
Արծիւ մ'հրաքեւ
Կ'արձակէր հիշեր
Մութ եղբրաձայն:

(Շար.)

ԵՂԻՎԱՐԴ